

Ryöskän luolan tarina

Vaaluvirran rannalla Heinävedellä on pieni luolantapainen, jota sanotaan Ryöskän luolaksi tai tuvaksi. Siihen liittyy tarinoita Ryöskä-nimisestä epämääräisestä olenosta, henkilöahmosta, joka väkivaltaisella olemuksellaan kiusasi ympäristön asukkaita, ja joka lopulta myös sai väkivaltaisen lopun.

Löytyihän se "Ryöskäkin" kun oikein eläydyttiin tarinaan. Vähän naavapartaa ja muuta rekvisiittaa.

Samaisen Loikansaaren toiselta puolelta korkealta kallion laelta löytyy ns. Ryöskän pöytäkiä.

Ryöskän luola ei ole suuren suuri eikä muutenkaan merkittävä. Kallionreunan ja parin irtokiven varassa lepäävän suuren paaden alle on jäänyt nelisen metriä pitkä, pari metriä leveä ja noin puolitoista metriä korkea tila.

Kertomukset ja muistot luolan asukkaasta, rumasta Ryöskästä, ovat hämääriä ja epämääräisiä. Jos tarinoilla siis on jotain todellisuuspohjaa, täytyy taruhahmon olemus sijoittaa ajallisesti ainakin 1700-luvun loppupuolen maastoon.

Tarinain mukaan Ryöskä oli osittain ihmistä ja osittain eläintä muistuttava suuri, ruma ja karvainen otus, jonka toiset olivat nähneet kaviotalkaisena. Se koettiin usein pelottavana, jopa kummituksena. Lähiseutuilaisten oli ainakin keväisin, jolloin se saapui luolaansa kesää viettämään, ruokittava sitä, miellytti se tai ei. Muuten se otti omin luvun, että pääsi alkuun.

Lähiseudun asukkaat olivat tottuneet siihen, että Ryöskä oli kutsuttava kaikkiin pitoihin syömään ja juomaan muun väen kanssa. Ryöskä tuli jos tuli ja näyttäytyi, jos sille päälle sattui. Ellei sitä kutsuttu, sai pitojen järjestäjä tuntea sen nahoissaan.

Joskus Ryöskä sotki kylvökset, löi viljapellon lakoon ja hajoitti kuhilaat. Kalamiehille se usein teki kiusaa sotkemalla verkot pahanpäiväisesti.

Ampuminen säikäytti

Ilohovissa, Koivumäen kylän vauraimmassa talossa, järjestettiin ruokileikkutalkoot. Väkeä kertyi lähiympäristöstä paljon, koska sellainen oli tapa siihen aikaan. Ryöskäkin ilmestyi työmaalle ja teki yksinään muutamia kuhilaita, mutta oli varovainen, koska tiesi itseään vihattavan ja häipyi tule-matta illalliselle muiden joukkoon.

Talkooruokana oli lammaskaalin ynnä muun ohessa äskettäin kaadetun karhun lihaa. Osa lihoista oli vastaisia tarpeita varten palvautumassa kuumassa saunassa, ja niistä levisi miellyttävä tuoksu lähiympäristöön. Tämän oli Ryöskä pannut merkille, ja kun talkooväki iloitsi ja tanssi isossa tuvassa syönnin jälkeen, katsoi Ryöskä hetkenä tulleen ja tuli pimeän turvin kähveltämään saunasta karhunpaisteja.

Nopeasti se sieppasi karhun takakoivet kainaloonsa ja yritti niitä kiikuttaen karata matkoihinsa. Mutta silloinpa alkoi paukkua. Vannoutuneet vihamieliset olivat varautuneet talkoisiin pyssyjen kanssa, olivat olleet vartiassa saunan lähetyksillä ja antoivat nyt paukkua surkeilematta kohti ryöstäjää. Pimeässä ei osuvia tullut, mutta sellainen teho laukauksilla kuitenkin oli, että ryöstäjä hellitti saaliinsa siihen paikkaan.

Kaukanakin varkaissa

Ryöskällä oli joskus tapana vieraila lähellä olevan Koivujärven takana pienessä majantapisessa, ja sitä kohti miehissä heti lähettiin seuraavana päivänä. Siltä varalta, että peto majassa majailisi, järjestettiin heti väijytys ja yritettiin yllättää mahdollinen majailija. Lähelle päästiinkin, mutta piirretty huomattessaan joutuneensa ansaan hyökkäsi myrskyn voimalla ulos pesästään ja saman tien metsään. Karkaajan perään kyllä ammuttiin, mutta kohde oli jo metsän pimennoissa.

Joskus Ryöskä ulotti kesäiset ryöstöretkensä myös Kermajärven ympäristöön, jopa Varistaipaleen ja Petruman kyliin. Varistaipaleen vanhin asukas Paavo Koponen eli Kurikka-Paavo heräsi eräänä aamuvarhaisena koiransa haukuntaan ja ulos mentyyään huomasi Ryöskän lähtevän kantamaan har-

tiollaan tarhasta ottamaansa kookasta hiehoa.

Kurikka-Paavo ei viivytellyt, vaan sieppasi seinustalla aina valmiina olevan nivapuisen kurikkansa, juoksi henkensä kaupalla ryöstäjän perään ja luokse päästyään antoi tälle kuuluisasta kurikastaan mitä tässä tilanteessa oli tarpeen. Se tehosikin. Ryöstäjän oli luovutettava saaliinsa ja ajateltava vain henkensä pelastamista.

Karhun kaato

Tarujen mukaan ei Ryöskä kuitenkaan voinut loputtomiin välttää ansaitsemaansa kohtaloa. Muutamissa nuorissa syttynyt vihamielisyys oli loppumaton. Ja kun näytti siltä, ettei tavallisilla panoksilla saada Ryöskää hengiltä, valatettiin sitä varten hopeakuulia.

Torvelan Sallilan karjasta raateli ja tappoi karhu parhaan lypsylehman. Se oli jo tähän saakka harvinaisen tapaus näillä main, ja se nostatti kaikki seudun miehet karhun takaa-ajoon. Aluksi se yritettiin ampua raadellun lehman haaskalta. Kun huomattava osa ruhosta oli vielä syömättä, päätettiin käyttää sitä hyväksi ja järjestää väijytys haaskan ympärille.

Lähetyksillä oli iso kakkypäpetäjä, ja sen latva oli sellainen, että siihen voitiin järjestää tähtytyspaikka parille miehelle. Karhun tiedettiin käyvän haaskalla niin kauan kuin siinä riitti syötävää.

Illan hämärtyessä oli kaikki valmiina. Kaksi luotettavinta pyssymiestä kiipesi häthätää kyhättyjen tikkaiden avulla mäntyyn ja asettui lavalle vatsalleen pyssyt haaskan kohtaan suunnattuina.

Peto antoi odottaa itseään tuntikausia. Vasta puoliyön korvissa se hiipi varovasti metsän pimenosta ja lähestyi nuuskien piilotettua haaskaa. Sen luo tultuaan se vielä kerran nuuski ilmaa, kuulosti pitkään ja alkoi sitten repiä peit-

teitä raivokkaasti. Nyt oli puussa vaanivien miesten aika ampua. Yhteislaukaus kajahti, mutta hämärässä kuulat vai lievästi haavoittivat.

Peto lähti omille teilleen. Etukäteen oli kuitenkin sovittu, että karkulaista seurataan miehissä. Se oli kesäisissä maisemissa raskasta, mutta kesken ei hellitetty. Niinpä karvatassu kaadettiin, ja kun sen arveltiin olevan viimeinen koko seutukunnalla, päätettiin sen kunniaksi pitää juhlliset peijaiset.

Viimeiset peijaiset

Peijaispäivä tuli ja vieraita taloon joka suunnalta. Tuli sukulaisia ja tuttavuuksia ja tuli muitakin uteliaita. Tuli miehiä Ilohovista, jossa Ryöskä oli ruistalkoon aikana rehvas-tellut, tuli Kurikka-Paavo Varistaipaleesta ja muitakin, joilla oli paljon hampaankolossa Ryöskän varalle. Tuli pyssymiehiäkin.

Kauniin kesäpäivän iltapuoli juhliittiin ja iloittiin eri muodoin. Illan hämärtyttyä tuli pääaterian aika. Ateria oli katettu ison tuvan seinävierille laitettuihin pitkiin pöytiin, ja astioissa oli lihaa, kalaa, paistia ja keittoa, rieskasta ja piirakasta, tuoreesta leivästä puhumat-takaan.

Ryöskää ei nähty koko päivänä. Mutta kyllä se lähetyksillä pellon aidan takana norkoili. Se tunsu ruoan tuoksun, mutta arkaili tulla mukaan. Vasta kun jo oli melkoisen myterä, ja pitäväki alkoi siirrehtä juhlapöytänsä, katsoi Ryöskä hetkensä tulleen. Ja nyt! Kuului kohaus ja pientä kopinaakin. Syn-tyi hämminkiä peijaisväessä, ja pitkän pöydän päähän, isännän paikalle ilmestyi vieras, iso, ruma ja karvainen otus, se jonka poissa-olosta oli puhuttu, istuutui ja aloitti syömisensä.

Sekä talonväki että vieraat katsoivat ihmeissään. Kukaan ei mennyt pöytänsä. Nekin, jotka olivat

ennättäneet siihen istuutua, nousivat pois ja siirtyivät ihmettelijän joukkoon.

Ja silloin, yhtäkkiä, silloin se tapahtui. Jysähti laukaus, ei kovin äänekäs, mutta laukaus kuitenkin. Se kuului seinän takaa, mutta vaikutti tuvan sisäpuolella. Ryöskän syönti katkesi. Ruma oli kiljaisi oudosti, kohosi pystyyn, ryntäsi tuulispäänä ovelle ja häipyi hämääriin. Ulkoa kuului toinen laukaus, nyt selvemmin kuin äsken, ja vielä kolmaskin.

Kun pirtissä olevat selvisivät ensi säikähdyksestä, he ryntäsivät laumana pihalle. Mutta siellä oli toimittu niin nopeasti, että vain muutamia ehtivät nähdä vilauksesta viimeisen näytöksen. Ensimmäisen laukauksen ampui pyssymies hirsiseinään aikaisemmin vintillä kaivetun reiän kautta, toisen laukauksen pitotalon nuori isäntä porstuansa ovenpielestä ja kolmannen pihamaalla valmiina odotellut lähinaapuri. Jokainen kuula sattui, ja hopeakuulat tekivät tehtävänsä.

Moni tuskin ehti huomata sitä, kun neljä miestä tarttui hervottomaan vainajaan sekä lähti kiireesti ja ääneti vetämään sitä pois ihmisten näkyvistä. Tie johti rantaan ja siitä matka jatkui isolla nuottaveneellä kohti selkävettä.

Siellä tehtiin se, mikä aikaisemmin oli vähin puheinkin sovittu. Palatessa keventyneen venein oli mielikin jollakin tavalla kevyempi. Vuosien raskas paino oli sieltä poissa.

Sovittiin, että tästä tapauksesta ei kerrota koskaan mitään eikä kenellekään. Aavistelkoot muut mitä haluavat. Juttu saa päättyä tähän.

Kirjoittaja: Aaro Liukko
kirjassa Perinnetietoa
Torvelan koulupiirin
alueelta 1986.
Tarina on lyhennetty.